

NE NAPUŠTAJTE SVOJ OSNOV!

Prof. dr. Fahira FEJZIĆ ČENGIĆ

Sažetak

Autorica teksta podsjeća da su se sve prijelomne i važne događajnosti svete i profane povijesnosti, po Svevišnjoj odredbi, događale kao rezultat i izraz muško-ženskih i žensko-muških suštinskih, a ne formalnih spona i nadopunjavanja. Još od Ezela. Svako je historijsko vrijeme nosilo breme svoga postojanja, ali su veliki vladari uključivali velike vladarice i umne žene oko sebe da bi njihovi poslovi napredovali. Današnje vrijeme je vrlo pluralno, otvoreno za aktivnost, uključenost, participaciju. Duh ovoga vremena je sadržan u politici straha i infantilizaciji javne sfere. To su dva izrazita predznaka da je viteško-muževna strana svijeta na izdisaju. A to također znači da je to pogodan teren za veću aktivnost, uključenost, participaciju žene u većini stvari, mimo mutfaka i špajza, dužno ih respektirajući i danas. Dakako, pod uvjetom da se ne napušta osnova.

Pozitivna energija, socijalni napredak, duhovna renesansa... o ženi je riječ, o vjernici muslimanki

U prilici sam, vrlo često, da u svojoj bližjoj okolini i okruženju, čujem *zatvorene stavove* o ženi. Ovi stavovi su svedivi na nekoliko uprošćenih – ženi je mjesto u kući (mutfaku i špajzu), žena koja radi loše odgaja svoju djecu, društva zapadaju u krize nakon što žene izađu iz porodica i obrazuju se, neuspjesi muslimanskih poroda su nastali i stoga što se muslimani ne žene ‘sa po dvije, sa po tri ili četiri...’ i zato što žene ne poštuju svoje muževe i očeve...

Ako ove zatvorene stavove otšutim, tada sam najrahatnija. Da okruženje miruje. Jer, ako ikako pokušavam dvostrano, pluralno ili dijalektički argumentirati u duhu ovoga vremena, diskusije postanu bespredmetne. A preda mnom je ne apstraktna i ne sofisticirana već krajnje konkretna, teška i cjeloživotna zadaća – odgojiti, uputiti, osnažiti, educirati (‘tri bunara iglom izdubiti’) – tri kćeri u postmoderni okcidentalnoj, i univerzalan emanet im predati.¹

Ali, kad je u pitanju ova moja društvena, grupna zadaća (od najzahtjevnije teorije do mutfaka ili špajza), onda o ovoj temi nikada nisam neiskrena i površna.

Dakle?

Pokušat ću što konkretnije kazati šta sve činim, zašto i kako to tumačim, gdje sve, zbog čega. Najprije, kazat ću da su se sve prijelomne i važne događajnosti svete i profane povijesnosti, po Svevišnjoj odredbi, događale kao rezultat i izraz muško-ženskih i žensko-muških suštinskih, a ne formalnih spona i nadopunjavanja. Još od Ezela. Počelo je sa ‘časnom misterijom svijeta’ koja veli da su sva ljudska bića (duše njihove) ‘miješane’

¹ Dakako da se i u profesionalnom pogledu odgovorno ponašam, i svaki radni dan, dok pred sobom gledam desetke i desetke mladih djevojaka i mladića, nastojim im na najbolji mogući način prenijeti neophodna znanja, tehnike i metode struke i nauke, ali i nastojim da u njihove živote unesem načelo težnje ka dobru, etike, morala i plemenitosti u ova materijalizirana vremena...

sa obje Allahove ruke (i to obje desnice). Stoga smo do dana današnjega izmiješani, smiješani, a ne čisti. Upravo stoga što smo miješani, ljudi će da bi ostvarili čisto stanje morati gorjeti. Naime, hemija uči da samo vatra i gorenje očišćuju (smiješane) legure. Ili, da vatra najbolje odvaja usadene mješavine u čiste izvorne elemente. Tek nakon sagorijevanja i odvajanja kao posve očišćeni – elementarni – insani zemni, moći će u Džennet (Raj).² To je svrha ovoga svijeta u kojemu postojimo – tzv. ‘časna misterija svijeta’. I tu, u najbitnijoj misteriji svijeta, nema spolne razlike. I muško će, i žensko će ovo trebati proći.

Kako poučno!!

Zašto je to poučno? Pa zato što pokazuje kako smo samo jednaki i obostrano značajni u bitnim zbiljskim sferama i mudrostima postojanja velike riznice Allahove. Ova kapitalna riznica Univerzuma daje nam za pravo da promišljamo i prakticiramo sve prostije, beznačajnije situacije i socijalne kontekste trajanja u svojim svakodnevnica. Kao pojedinci, kao porodice, kao grupe, kao institucije (npr. IZ) ili kao društvo... Tu smo manje-više svedivi na bezbroj naših

ljudskih malodušnosti, neznanja i nespremnosti da umom i srcem, iskrenim nijetom i vrijednim radom dokučujemo šta je preče u kojemu vremenu. Da, dakle, otkrivamo najmudrije obrise *duha vremena* u kojemu kao njegovi savremenici živimo. Šta nam je ovo naše vrijeme donijelo kao izazove? Imamo li odgovore i strategije za njega? Šta propuštamo, čime se uzaludno pokušavamo baviti? Koliko li smo vjetrenjača zavrtili, pa ipak ni jedan vjetar nismo zaustavili?

Ne bih voljela da se ovaj moj tekst protumači kao *pomodarski trend razvijanja ženskih rukopi-*

² Vrlo rijetki među nama će se još za života na Dunja’u sami od sebe očistiti, bez goreće vatre i taljenja kao pogona prelaska u jedno drugo stanje. Rijetki će to moći postići evlijanskim asketizmom ili pak u kaburskim mukama Berzeha. Najveći pak dio muškaraca i žena prolaziti će reakciju taljenja.

sa. Jer ja naprosto predugo i previše pišem da bi samo to bilo tačno. Pišem i kad su bili pomodni muški tekstovi, i kad su bili pomodni ratni i kad su bili pomodni mirnodopski tekstovi. Pišem, jer tako mislim da promičem bolje strane svijeta, borim se. Ali je nesumnjivo tačno da je cijela ova dekada XXI stoljeća nanijela bujice ženskih tema, ženskih projekata, ženskih buđenja i ženskih posrtanja i zavaravanja. Kako gdje. Kod nas, u našoj društvenosti, prenapetoj i neizvjesnoj do krajnjih granica, ne mislim da je ova vrsta angažmana, istupanja, javnog medijskog diskursa ili javnog argumentiranja pomodnog karaktera. Ili ne smatram da je naručena. Odnekud ili odnekog. Kako to često znamo umišljati. Ne mislim ni da je isprazno, ili štetno po društveno uspravljanje i sazrijevanje, kao univerzalan razvojni čin svake male zajednice kakva je bosanska. Prije bih rekla da je riječ o jednom, nikada slučajnom, stjecaju niza okolnosti koje su i spontane i korektivne, i domaće i inozemne, i lokalne i globalne a koje od mašrika do magriba hoće kazati prednostavnu istinu socijalnih zakonitosti: žene su nokat od muškarca živca, ili žene su živac od muškarca nokta. Zar se isplati, sad kad su već izašle, vratiti ih silom u mutfak i špajz, kako bi *maskulina teorija razvoja* uspjela?

Svijet se dramatično mijenja!

Ako je među sedam milijardi stanovnika planete Zemlje u XXI stoljeću šest žena a četiri muškarca, zar se na ovaj podatak može samo zažmiriti? Ili ga se zaboraviti? Zar je moguće htjeti da se energija, radinost, kvantitet i kvalitet tako ogromne produktivne i kreativne populacije može zanemariti? Zar bi to ikoja politika planiranja, demografije, statistike, društvenoga kapitala ili razvojnih planova mogla prešutjeti da bi ztvorene konstatacije s početka ovoga teksta bile zadovoljene? Zar bi čista ili zaprljana muslimanska društva također mogla olahko prelaziti preko ovakvih brojeva populacijskih trendova?

U BiH, broj žena je veći od broja muškaraca. Statistički, kao i na globalnom planu.³ Stoga

³ Manji je broj zemalja svijeta u kojima je bilo izjednačen, bilo manji broj žena od muškaraca. To su prednosti za države koje imaju ovaj demografski trend, zbog uvećane manuelne radne snage, ali takve su na primjer Turska, sa odnosom 51 & 49% u korist muškaraca, ili Bangladeš sa odnosom 54 & 46% u korist muškaraca. Ostatak svijeta, naročito tzv. bogate zapadne demokratije su sve odreda u znatno povećanom postotku broja žena u odnosu na muškarce. Takva je situacija i sa BiH.

Svako je historijsko vrijeme nosilo breme svoga postojanja, ali su veliki vladari uključivali velike vladarice i umne žene oko sebe da bi njihovi poslovi napredovali. Današnje vrijeme je vrlo pluralno, otvoreno za aktivnost, uključenost, participaciju. Duh ovoga vremena je sadržan u politici straha i infantilizaciji javne sfere. To su dva izrazita predznaka da je viteško-muževna strana svijeta na izdisaju. A to također znači da je to pogodan teren za veću aktivnost, uključenost, participaciju žene u većini stvari, mimo mutfaka i špajza, dužno ih respektirajući i danas.

je logično oslanjati sve svoje potrebe, razvoje i perspektive na podjednako izbalansiranim mogućnostima i jednoga i drugoga spola. A to pak znači, vratiti dostojanstvo svima, zakonski, podzakonski, pri zapošljavanju, pri ulaganjima, pri raspodjeli dobara, odgoju, obrazovanju, moralnom preporodu zajednice, zaštititi individualitet i sposobnosti svake jedinice u društvenoj ili grupnoj zajednici. Pri tome neprestano imajući u vidu neizmjereno kvalitetan stav El-Hakima – „Ne napuštajte svoj osnov“.

Podsjetit ću na važnost dijahronije ovoga stava, ovog aksioma koji je univerzalan, pa tako i sada važeći. Adem i Havva su boraveći u višem svijetu – Džennetu – dobili od Stvoritelja Er-Rahmana Er-Rahima prvo naređenje u vidu zabrane u prirodnom svijetu: „I tom stablu se ne približujte!“ (Bekare, 35). Oni se ipak približe, pojedu plod, jabuku i dogodi se ponajvažniji događaj sveukupnog čovjekovog postojanja.⁴ Dakle, svaki puta kada je žena u prilici da napusti svoj osnov, treba zastati. Treba se preispitati. Ide li to uz moj ženski osnov? Ide li to uz moje žensko biće? Ide li to ikako? Adem, Havva i Iblis

⁴ Nakon što su okusili jabuku, sažvakali je i progutali, napustili su svoju osnovu, i morali su po novoj osnovi, nižoj osnovi sepstva svoga obaviti nuždu, a do tada takva fiziološka stanja nisu osjećali niti trebali. Da bi obavili nuždu morali su sići u niži svijet. Na zemlju. Ili, na Zemlju. Smisao ove zabrane je uistinu bio „Ne napuštajte svoj osnov!“ Smisao svih Božijih zabrana bit će u tome da biće ne napušta svoj osnov.

dakle *napuštaju* prelijepo, ali drugačije boravište i silaze u niži svijet. Adem a.s. silazi nakon *priznanja* Stvoritelju El-Hakimu da jest zgriješio i nakon što mu El-Hakim oprašta, ostvaruje svoje obećanje i spušta ga na Zemlju kao halifu svoga. Dakle, *priznanje* je osnovica da izađemo iz prekršaja. Svakoga prekršaja i svakog dana. Jer je naša svakodnevnica, kako god to uzeli, prepuna naših prekršaja, hotimice ili nehotice. Ta prekrasna forma opraštanja je sadržana u priznanju. Priznanje za izlazak iz tuge, iz boli, pa i za izlazak iz neznanja o korisnosti priznanja oba Allahova dara-spola da se udruženo i u skladu raduju i kreiraju dobra djela dok su na Zemlji. Važno je umjeti i htjeti priznati koliko je grešaka kod svakoga od nas, kod svake od nas i koliko kolektivno, institucionalno, lično smo griješili. I uvijek po istom obrascu, vazda protiv sebe i protiv svoje zajednice.⁵ Havva je spuštena za smiraj, kao pratnja, kao oslonac, zarad razmnožavanja, Adem da bude halifa Allahov u nižem svijetu. Iblis pak, za zavodjenje.⁶ Stoga se smatra da je najveća kazna prvostvorenima, Ademu i Havvi, mušku i žensku bila zajednička *množina-zamjenica* kojom im se Uzvišeni obratio zajednički: „Sidite!“ Stvoreni smo i sišli smo da Mu robujemo. A kad Mu robujemo i da stalno imamo na pameti - Mi sami od toga imamo najviše koristi.

Koje su koristi ove simboličke priče?

Visoka određenja treba pažljivo pratiti. Pro-mišljati. I u niskom svijetu. Uskladiti se prema njima. U zajednicama muslimana i muslimanki dati svakome šansu da bude aktivan, uključen i participativan. U Poslanikovo doba su h. Hatidža, h. Aiša, h. Sumejja, bile cijenjene, aktivne, uključene u sve dimenzije zajedničkog življenja. U doba Isaa a.s. je h. Merjem bila vrlo aktivna,

⁵ Kad god mi na um padne činjenica da su u vrijeme prvih pruga koje prolaze kroz Bosnu, obavezne legitimacije i karte vozne dobijali samo muškarci muslimaani... Pored njih bi budi u zaru njihova sestra, majka ili supruga koja se 'brojala' tek toliko da muškarac njenim palcem pritisne na muhur-tintu, i tako se označavala kao vozni putnik, ja se rastužim od boli, zaplakala bih posve postfaktualno kad to nikakvog učinka više nema, pitajući se - zar je baš tako moralo biti? Nepismena žena kao rahatna žena. Nepismena žena kao dobra žena. Nepismena žena kao krasna žena. Nepismena žena u ehlu-l-kitabija, kome je Kitab, Kur'an dat u njegovu desnicu i zadat kao trajna obaveza da ga se čita, dakle, da se opismenjuje 'prema adetu vremena i prostora'...i turom i jazijom...

⁶ Iblis je mnogobožac. U sebi čuva zamišljeni lik Allahovog druga, s tim umišljajem i lažnim likom u svakom svom trenu pomaže mnogobošce, čini to 24 sahata na dan na sve 4 strane svijeta. Stoga je on najveći nesretnik među stvorovima.

uključena u bitne aspekte njegova djelovanja. Svako je historijsko vrijeme nosilo breme svoga postojanja, ali su veliki vladari uključivali velike vladarice i umne žene oko sebe da bi njihovi poslovi napredovali.

Današnje vrijeme je vrlo pluralno, otvoreno za aktivnost, uključenost, participaciju. Duh ovoga vremena je sadržan u politici straha i infantilizaciji javne sfere. To su dva izrazita predznaka da je viteško-muževna strana svijeta na izdisaju. A to također znači da je to pogodan teren za veću aktivnost, uključenost, participaciju žene u većini stvari, mimo mutfaka i špajza, dužno ih respektirajući i danas. Više nego ranije, potrebne su nam žene očišćenih srca, očišćenih duša, koje rade dobro, koje su u čistom tevhidu, koje pomažu i dijele desnicom kad ne gleda ljevica. Mu-

Nikada ne napuštaju svoju osnovu! Mogu li biti kosmonauti? – Mogu. Jer ne napuštaju svoju osnovu! Mogu li biti akademici? – Mogu, jer ne napuštaju svoju osnovu! Mogu li biti biznismeni? – Mogu, jer ne napuštaju svoju osnovu. Mogu li biti zamjenice muftija? – Mogu. Jer ni tada ne napuštaju svoju osnovu. Ne mogu biti samo Iblisove asistentice, jer je on, rekosmo, najnesretniji stvor među sedamdeset hiljada raznih stvorova.

dre žene savremenosti, predane su kosmičkim dahovima, oduvijek im je ritam imponirao kao bićima, nakon svakog iskoraka vani one se vraćaju osami (i tajnom zikru, jer najljepše su žene sa tajnom), pa opet nastavljaju vanjske igre i uloge koje im životna rijeka nanese. Iskrene samo u devedest i devet mudrih imena, za koja predosjete najčišćom intuicijom da ih samo sa Hakkovom odredbom pohode – uvijek s preciznom adresom stanovanja. Nikada ne napuštaju svoju osnovu! Mogu li biti kosmonauti? – Mogu. Jer ne napuštaju svoju osnovu! Mogu li biti akademici? – Mogu, jer ne napuštaju svoju osnovu! Mogu li biti biznismeni? – Mogu, jer ne napuštaju svoju osnovu. Mogu li biti zamjenice muftija? – Mogu. Jer ni tada ne napuštaju svoju osnovu. Ne mogu

biti samo Iblisove asistentice, jer je on, rekosmo, najnesretniji stvor među sedamdeset hiljada raznih stvorova. I sa Iblisom u društvu napuštaju svoju osnovu. Kako im je još u visokom svijetu obećano.

Dakle, sve što tada pozele mogu obavljati, ali samo ako ne napuštaju svoju osnovu. A to im je najveća garancija da su na pravome putu na oba svijeta. Rođene su i rađaju. Osvijetljene su i prosvjetljavaju. Odgojene su i odgajaju. Strpljene su i upućuju na strpljenje. Obdarene su govorom i govore. Obdarene su umom i obrazuju se. „Časnu misteriju svijeta“ kao svrhu svijeta same od

sebe mudro realiziraju samorealizirajući se. Tad ih El-Latif čini još ljepšima, a En-Nur još prosvjetljenijima, i svijet im se sam od sebe pokazuje u svim svojim ljepotama i dubinama. A misterije sitne se otvaraju. A hajr i dobro, ma kakva mrlja dunjalučka bila čeka ih na kraju puta u Vječnosti. I ništa ih ne ometa, ni zatvoreni stavovi s početka teksta, ni mutfak ni špajz, ni stereotipi ni predrasude kojima smo opterećeni. Mi, savremenice, jednog od posljednjih talasa El-Munibovih pluskova na Dunja'u prisjećamo se da je Allah Vjernik, i traži od nas samo toliko - da budemo iskrene vjernice. Zar treba išta više?

Summary

DO NOT ABANDON YOUR BASIS!

Fahira Fejzić Čengić, PhD

The author of this article reminds us that all groundbreaking and important events of sacred and profane history, by the Supreme providence, took place as a result of and as an expression of masculine-feminine and feminine-masculine essential but not formal bonds and complementarities. Since the time of pre-existence (al-Azal), each historical phase of time carried the burden of its own existence, but the great rulers consulted their women and thus were granted the success. Contemporary world is very pluralistic, open for activity, inclusiveness and participation. The very spirit of this time is contained in politics of fear and infantilization of public sphere. These are two evident signs that the knightly- masculine form of the world is at its last gasp. This also implies that it is now the time for women to take their part in spheres of life other than just the kitchen. However, in doing this we must be watchful as not to abandon the bases.

الموجز

لا تخلوا عن جذورككم

أ. د. فخرية فيزيتش تشينغيتش

تذكر كاتبة المقال بأن جميع الأحداث المصيرية والمهمة ذات التاريخ الديني والدنيوي، قد حدثت - بإرادة إلهية - نتيجة ومظهرا للتواصل والتكامل الجوهرى وغير الشكلي بين الرجال والنساء والنساء والرجال. منذ الأزل، إن كل حقبة تاريخية حملت أثقال وجودها على كاهلها. ولكن الحكام العظماء جمعوا حولهم حاكمات عظيمات ونساء حكيما من أجل تحسين أعمالهم. وعصرنا اليوم شديد التعدد، ومنفتح أمام النشاط والمشاركة والإسهام، ويتميز زماننا بسياسة الخوف وطفولية الدائرة العامة. وهما إشارتان بارزتان تنبئان بأن الجانب البطولي الذكوري للعالم إلى انحسار، وهذا يعني أيضا أن الأرض باتت مهددة لنشاط ومشاركة وإسهام أكبر من جانب المرأة. في معظم الأمور، بعيدا عن المطبخ والخزن. مع احترامهما، على أن لا يتم بطبيعة الحال، التخلي عن الجذور.